

**Lakivaliokunnan mietintö n:o 11 hallituksen
esityksen johdosta laiksi lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta
ja holhouslain muuttamisesta sekä niihin liittyvien lakien muut-
tamisesta**

Eduskunta on päätöspöytäkirjan ottein 16 päivästä marraskuuta 1982 lähettänyt lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi otsikossa mainitun hallituksen esityksen n:o 224.

Valiokunta on ottanut tässä yhteydessä käsiteltäväksi eduskunnan 20 päivänä maaliskuuta 1981 valiokuntaan lähettämän ed. Valtosen ym. toivomusaloitteen n:o 29 (1981 vp.) lapsen ruumiillisen kurituksen kieltämisestä.

ohjelmapäällikkö Matti Lehto Mannerheimin Lastensuojeluliitosta, toimitusjohtaja Elina Rautanen Pelastakaa Lapset ry:stä, toiminnanjohtaja Kalle Justander Lastensuojelun Keskusliitosta, varapuheenjohtaja Raita Pennanen Yksinhuoltajien Liitosta, puheenjohtaja Mikko Paavola Elatusvelvollisten Liitosta, toiminnanjohtaja Aune Lahdenperä Parasta Lapsille ry:stä sekä ylijohtaja Karl Johan Lång ja tutkimussihteeri Maila Upanne Suomen Mielenterveysseurasta.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat asian johdosta olleet kuultavina lainsäädäntöneuvokset Matti Savolainen ja Ritva Halme-Kauranen oikeusministeriöstä, hallitusneuvos Ilkka Suojasalmi sosiaali- ja terveysministeriöstä, osastopäällikkö Paula Kokkonen ja apulaisosastopäällikkö Kari Pylkkänen lääkintöhallituksesta, hovioikeuden neuvos Reino Keinonen Kouvolan hovioikeudesta, pormestari Kauko Kuisma Helsingin raastuvanoikeudesta, vt. apulaisprofessori Sami Mahkonen Helsingin yliopistosta, apulaisprofessori, vt. ylilääkäri Ilkka Välimäki Turun yliopistollisesta keskussairaalaista, pääsihteeri Kaarle Viika Kirkon perheasiain toimikunnasta, lakimies Taisto Ahvenainen Suomen Kunnallisiin edustaen samalla Finlands svenska kommunförbundet, apulaisosastopäällikkö Torsten Widén Suomen Kaupunkiliitosta, puheenjohtaja Pehr Johansson Helsingin holhouslautakunnasta, osastopäällikkö Vesa Virtanen Helsingin kaupungin lastensuojeluvirastosta, ylilääkäri Matti Viukari Helsingin kaupungin Koskelan sairaalasta, apulaisylilääkäri Pirkko Turpeinen Helsingin kaupungin Hesperian sairaalasta, virkaholhoja Helena Pesonen Espoon kaupungista, virkaholhoja Margit Mäkelä Vantaan kaupungista, asianajajat Kullervo Kemppinen ja Kyllikki Sunila Suomen Asianajajaliitosta,

Hallituksen esitys ja toivomusaloite

Hallituksen esitys sisältää yhdeksän lakiehdotusta: ehdotus laiksi lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta, ehdotus laiksi avioliittolain muuttamisesta, ehdotus laiksi oikeudenkäymiskaaren 12 luvun muuttamisesta, ehdotus laiksi lapsen elatuksesta annetun lain 4 ja 5 §:n muuttamisesta, ehdotus laiksi lastensuojelulain 12 ja 21 §:n muuttamisesta, ehdotus laiksi lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskevan tuomion täytäntöönpanosta annetun lain muuttamisesta, ehdotus laiksi isyyslain 15 ja 20 §:n muuttamisesta, ehdotus laiksi holhouslain muuttamisesta ja ehdotus laiksi holhouksen järjestämisestä eräissä tapauksissa annetun lain 3 ja 7 §:n muuttamisesta.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevat säännökset erotettaisiin holhouslaista ja otettaisiin uuteen lakiin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. Tavoitteena on alaikäisen lapsen oikeusturvan parantaminen siten, että lapsen edut ja omat tarpeet sekä toivomukset voitaisiin nykyistä paremmin ottaa yksilöllisesti huomioon kaikissa lapsen huoltoa koskevissa asioissa ja päätöksissä.

Edelleen hallituksen esityksessä ehdotetaan, että holhouslakia muutettaisiin holhottavaksi julistamista ja holhoojia, vajaavaltaisen oikeudellista asemaa sekä vajaavaltaisen omaisuuden hoidon pääperiaatteita koskevien säännösten osalta. Myös tältä osin tavoitteena on oikeusturvan parantaminen ja tehostaminen nykyisestäään. Tarkoituksena on, että henkilö julistettaisiin holhottavaksi vain silloin, kun riittävää suojaa ei ole mahdollista järjestää muulla tavoin, erityisesti määräämällä uskottu mies hoitamaan tuen tarpeessa olevan asioita. Vajaavaltaisen omaisuuden hoitoa koskevilla uusilla säännöksillä pyritään siihen, että omaisuutta käytettäisiin ennen kaikkea vajaavaltaisen hyväksi. Uudet säännökset on tarkoitus saattaa voimaan vuoden kuluttua lakiehdotusten hyväksymisestä.

Toivomusaloitteessa n:o 29 (1981 vp.) ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyisi toimenpiteisiin sellaisen lainsäädännön aikaansaamiseksi, jolla selvästi kielletään lapsen ruumiillinen kuritus ja joka kieltää perheenjäsenen henkisen tai ruumiillisen alistamisen.

Valiokunnan kannanotot

Saamansa selvityksen ja hallituksen esityksen perusteluista ilmenevän perusteella valiokunta pitää hallituksen esityksen tavoitteita ja päämääriä hyvinä ja kannatettavina. Näin ollen valiokunta puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Valiokunta toteaa, että hallituksen esityksen tavoitteita ei saavuteta yksin lainsäädännön avulla vaan tueksi tarvitaan asennekasvatusta ja koulutusta sekä jatkuvaa valistustyötä.

Valiokunta pitää erittäin tärkeänä, että ennen uusien säädösten voimaantuloa järjestetään riittävän voimakas ja riittävän pitkäaikainen *tiedotuskampanja* yleisten tiedotusvälineiden ja koteihin sekä yleisölle jaettavien esitteiden avulla käyttäen apuna mm. maamme neuvolaverkostoa ja perheneuvonta-asemia.

1. Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta

Lakiehdotus liittyy 1970-luvun puolivälin jälkeen voimaan tullessiin sekä eräisiin vielä valmisteilla oleviin lapsia koskeviin lakeihin siinä,

että lapsen etu on asetettu keskeiselle sijalle ja tavoitteena on alaikäisen lapsen oikeusturvan parantaminen ja tehostaminen. Säännösten lähtökohtana on, että lapsella on oikeus kumpankin vanhempaansa ja että vanhemmilla puolestaan on keskenään tasavertainen oikeus lapseen.

Lakiehdotuksen 1 §:ssä on määritelty *lapsen huolto ja sen tarkoitus* tähdentämällä muun muassa lapsen ja hänen vanhempiensa välisten läheisten ihmissuhteiden, turvallisen ja virikkeellisen ympäristön sekä hellyyden tarvetta. Lisäksi voidaan todeta, että lapsen itsenäistymisen kannalta hänelle ovat tärkeitä myös muut läheiset ja luottamukselliset ihmissuhteet perhepiirin ulkopuolella.

Sanotun 1 §:n 3 momentissa kielletään nimenomaisesti lapsen alistaminen, ruumiillinen kuritus ja loukkaava kohtelu. Tämä säännös on sopuoinnussa niin kansallisten kuin kansainvälistenkin kehityspykimysten kanssa. Se turvaa lapselle yhtähyvin kuin aikuiselle ruumiillisen koskemattomuuden ja oikeuden asianmukaiseen kohteluun. Valiokunta korostaa, ettei lapsen alistamiskielto ja ruumiillisesta kurituksesta luopuminen kuitenkaan merkitse luopumista perinteisistä kasvatustavoitteista. Lasten kasvattaminen kuuluu vanhemmille. Heidän tulee asettaa lapsille välttämättömät käytäytymissäännöt, rajat ja rajoitukset sekä ohjata lapset noudattamaan niitä. Vanhempien tulee mahdollisuuksien mukaan ottaa lasten mielipiteet huomioon ja antaa niille arvoa, mutta kuitenkin tehdä tarpeelliset ratkaisut ja päätökset asettamatta niistä liikaa vastuuta lapsen kannettavaksi.

Valiokunta pitää perusteltuna lapsen huollon tavoitteiden määrittelemistä tässä pykälässä esitetyllä ohjeelliseksi luonnehdittavalla tavalla. Valiokunta yhtyy niihin asiantuntijalausuntoihin, joissa toivotaan, että 1 §:n säännösten tavoitteet lakiin kirjoitettuna vaikuttaisivat myönteisesti kasvatusasenteisiin. Tämä edellyttää valiokunnan käsityksen mukaan myös tiedotusta, keskustelua ja koulutusta rakentavien kasvatusvaihtoehtojen kehittämiseksi.

Lakiehdotuksen mukaan vanhemmat voivat keskenään eräin edellytyksin tehdä lapsen huollosta *sopimuksen*, jonka sosiaalilautakunta vahvistaa. Uuden hallintomenettelylain neuvontavelvollisuutta korostaen valiokunta pitää asianmukaisena, että viranomaiset, etenkin sosiaalilautakunnat mahdollisuuksien mukaan ohjaavat vanhempia tällaisen sopimuksen tekoon. Va-

liokunnan mielestä olisi myös suotavaa, että lastenvalvoja, vastaanottaessaan isyyden tunnistamislauseman, ohjaisi vanhempia sopimuksen tekemiseen lapsen tapaamisoikeuden ja elatusavun järjestämiseksi. Tätä koskeva lakiehdotuksen 16 §:n 2 momenttia vastaava nimenomainen säännös voitaisiin antaa esimerkiksi muuttamalla isyyden vahvistamisesta ja kumoamisesta sekä lapsen elatuksesta annetun asetuksen (673/76) säännöksiä.

Sosiaalilautakunnan vahvistamaan sopimukseen tulee sisältyä kohta, jossa sovitaan siitä, kumman vanhemman luona lapsi asuu, jos vanhemmat eivät asu yhdessä. Jos sopimusta ei ole, voi tuomioistuin päättää siitä, kumman vanhemman luona lapsen tulee asua. Näin ollen, vaikka lapsen huolto kuuluu molemmille vanhemmille yhteisesti, lapsen tulee silti pääsääntöisesti asua toisen vanhemman luona. Tämä säännös on valiokunnan mielestä tärkeä, koska eräissä maissa selvän säännöksen puuttuminen on johtanut siihen, että lapsi siirtyy vähän väliä toisen vanhemman luota toiselle. Tämä puolestaan johtaa helposti lapsen häiriintymiseen.

Voimassa olevan oikeuden mukaan huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevaa päätöstä voidaan muuttaa vain, jos olosuhteet ovat päätöksen antamisen tai sopimuksen teon jälkeen olennaisesti muuttuneet. Lakiehdotuksen eräänä peruslähtökohtana on se, että näitä asioita harkittaessa tulee jokaisessa tilanteessa asettaa aina etusijalle se ratkaisu, joka kussakin yksittäistapauksessa vastaa lapsen etua. Tämän vuoksi lakiehdotuksen 12 §:ssä ei enää vaadita olosuhteiden muuttumista olennaisesti, vaan sopimuksen ja päätöksen muuttamiseksi riittää, että olosuhteet ovat sopimuksen vahvistamisen tai päätöksen antamisen jälkeen muuttuneet taikka tähän on muutoin aihetta. Saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää tätä muutosehdotusta perusteltuna. Samalla valiokunta kuitenkin korostaa, ettei tarkoituksena ole helpottaa oikeuskäytäntöä niin paljon, että se johtaisi oikeuden väärinkäyttämiseen eli jatkuviin kiusantekomielessä tehtyihin muutosteksteihin.

Lakiehdotukseen ei sisälly nimenomaista seuraamusta tahallisen lapsen ja elatusvelvollisen vanhemman tapaamisoikeuden estelystä ja häirinnästä. Lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskevan tuomion täytäntöönpanosta annetun lain nojalla käytetty uhkasakkomenetely ei läheskään aina ole tarkoituksenmukai-

nen keino. Valiokunnan mielestä jatkuva tahallinen estely ja häirintä voi olla syy lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan sopimuksen tai tuomioistuimen päätöksen muuttamiseen.

Sosiaalilautakunnille tulee entistä tärkeämpi asema lapsen huollon turvaamisessa. Lain toteuttaminen edellyttää, että lautakunnilla on myös käytännössä mahdollisuus suoriutua niille säädetyistä tehtävistä. Tällä hetkellä on vuonna 1984 voimaan tulevan sosiaalihallinnon suunnittelu- ja valtionosuusjärjestelmän uudistamisen vuoksi epäselvää, kykenevätkö lautakunnat henkilöresurssiensa puolesta ajatellulla tavalla avustamaan huollon ja tapaamisoikeuden järjestämisessä. Tämän vuoksi valiokunta toteaa, että myös tarvittavista sosiaalityön henkilöstö-, koulutus- ja muista voimavarojen lisäyksistä on pidettävä huolta uudistuvan sosiaali- ja terveydenhuollon resurssienjaon yhteydessä.

2. Laki avioliittolain muuttamisesta

Lakiehdotuksen 80 §:n 1 momentin johdosta on eräissä valiokunnan saamissa asiantuntijalausunnoissa katsottu, ettei säännös selvästi osoita *tuomioistuimen toimivaltaa*. Ei ole itsestään selvää, että asumuseroa tai avioeroa käsittelevällä tuomioistuimella on myös valta antaa päätös lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskevassa asiassa, jos lapsen kotipaikka ei ole tämän asianomaisen tuomioistuimen kotipiirissä.

Tämän johdosta valiokunnalle on esitetty selvitys, jossa vertaillaan voimassa olevia avioliittolain säännöksiä ja säännösehdotusta keskenään. Vertailu osoittaa uuden säännösten periaatteissa vastaavan voimassa olevia säännöksiä, minkä lisäksi uusi säännösehdotus sisältää nimenomaisen viittauksen nykyisessä laissa täysin sääntelemättä olevaan tapaamisoikeutta koskevaan asiaan.

Esitetyn vertailun perusteella valiokunta katsoo, että lakiehdotuksen 80 §:n 1 momentin säännös ilmaisee yksiselitteisesti ja riittävän selvästi sen seikan, että asumuseroa tai avioliiton purkamista koskevaa asiaa käsittelevällä tuomioistuimella yleisten prosessuaalisten periaatteiden mukaisesti on toimivalta tutkia sekä lapsen huoltoa että tapaamisoikeutta koskeva asia sen asiallisen yhteyden perusteella, mikä näillä asioilla on keskenään.

Edelleen asiantuntijalausunnoissa on esitetty lakiehdotuksen 80 §:n 1 momentin viimeisen virkkeen muuttamista siten, että tuomioistuimen olisi aina asumuseron ja avioeron yhteydessä annettava *viran puolesta päätös lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta*.

Saamansa selvityksen perusteella valiokunta yhtyy lakiehdotuksessa omaksuttuun kantaan, jonka mukaan riittää, että tuomioistuin viran puolesta ottaa aina käsiteltäväksi kysymyksen lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta, jolloin tuomioistuin voi myös kuulla asiassa sosiaalilautakuntaa tai hankkia asiassa sosiaalilautakunnan lausunnon.

Asiantuntijalausunnoissa on myös herätetty kysymys siitä, miksi hallituksen esityksen perusteluissa ei mainita *avioliittolain ja sen voimaannapannosta annetun lain soveltamisesta annetun asetuksen 37 §:n* säännöstä tarkistettavaksi tulevien säännösten joukossa, vaikka se on ristiriidassa eräiden säännösehdotusten kanssa. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymisen jälkeen annettavien uusien asetusten säätämisen yhteydessä puheena oleva 37 § tullaan kumoamaan.

5. Laki lastensuojelulain 12 ja 21 §:n muuttamisesta

Useissa valiokunnan saamissa asiantuntijalausunnoissa on arvosteltu lastensuojelulakiin ehdotettuja muutoksia. Säännösehdotuksia on pidetty niin epämääräisinä, ettei huoltotehtävän jakaminen ja sosiaalilautakunnan vastuusuuden määrittelemine onnistu käytännössä. Valiokunta pitää näitä huomautuksia aiheellisinä ja katsoo, että ehdotettua lastensuojelulain 12 §:n säännöstä on syytä olennaisesti täsmentää.

Valiokunnan käsityksen mukaan myös lapsen huostaanoton vaikutuksia säänneltäessä on pyrittävä noudattamaan periaatetta, jonka mukaan tiettyyn henkilöön kohdistettavien sosiaalihuollon toimenpiteiden ei tule aiheuttaa mitään sellaisia huoltotoimenpiteen kohteena olevan henkilön oikeudellisen aseman muutoksia, joita ei voida pitää tarpeellisina huollon tarkoituksen toteuttamisen kannalta. Lapsen huostaanottoa silmällä pitäen tämä merkitsee erityisesti sitä, että huostaanoton ei tule vaikuttaa lapsen huoltoon taikka holhoukseen

laajemmalti kuin mitä tämän suojelutoimenpiteen toteuttaminen vaatii.

Edellä olevien perusteella valiokunta ehdottaa puheena olevan 12 §:n 2 momentin jakamista kolmeksi momentiksi siten,

— että säännös antaa huostaanoton kautta riittävät valtuudet sosiaalilautakunnalle päättää huostaan otetun lapsen tai nuoren henkilön asioista antamatta lautakunnalle kuitenkaan sellaisia valtuuksia, jotka eivät millään tavoin liity huostaanoton päämääriin, ja

— että säännös osoittaa selvästi, että näistä asioista päättäminen on nimenomaan sosiaalilautakunnan asia, sekä määrittelee myös riittävän täsmällisesti lautakunnan päätösvallan rajat.

Valiokunnan ehdottaman uuden pykälätekstin johdosta on myös johtolauseetta tarkistettava. Samalla valiokunta ehdottaa lakiehdotuksen nimikkeeseen lakitekniistä korjausta.

6. Laki lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskevan tuomion täytäntöönpanosta annetun lain muuttamisesta

Lakiehdotuksen 9 §:n säännöstä on täydennetty siten, että lapsen noutaminen ja muu lapseen kohdistuva toimenpide on suoritettava, paitsi mahdollisimman hienovaraisesti, siten, ettei se järkytä lasta. Valiokunta pitää tätä lisäystä käytännön vaatimana ja varsin tarpeellisenä sekä tähdentää, että sen toteutumiseen käytännön toiminnassa on kiinnitettävä erityistä huomiota.

Valiokunta ehdottaa, että lakiehdotuksen johtolauseessa havaittu muodollinen virhe korjataan.

8. Laki holhouslain muuttamisesta

Valiokunta ehdottaa, että lakiehdotuksen 4 luvun otsikko muutetaan nykyisen kielenkäytön mukaiseksi. Tästä aiheutuu muutos myös lakiehdotuksen johtolauseeseen.

Muilta osin valiokunta, muutoksia ehdottamatta, toteaa lakiehdotuksen säännöksistä ja perusteluista seuraavaa.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan luovuttavaksi lakiin kirjoitetuista, kaavamaisista perusteista, joiden vallitessa henkilö on aina julistettava holhottavaksi. Näiden sijaan ehdotetaan, että *holhottavaksi julistamisen perusteena*

olisi yksinomaan se, että holhottavaksi julistamista on pidettävä välttämättömänä toimenpiteenä asianomaisen henkilön suojantarpeen kannalta siitä riippumatta, mistä seikoista suojantarve johtuu. Lakiehdotuksen 17 §:n mukaan holhottavaksi julistaminen tulisi edellyttämään selvitystä

— siitä, että holhottavaksi esitetty henkilö on kykenemätön huolehtimaan itseään tai omaisuuttaan koskevista asioista,

— siitä, että hänen taloudellinen asemansa, toimeentulonsa tai tärkeät etunsa tämän johdosta ovat ilmeisesti vaarassa, ja

— vielä siitä, että holhottavaksi esitetyn henkilön etuja ei voida riittävästi turvata määrämällä uskottu mies huolehtimaan hänen asioistaan.

Saamansa selvityksen nojalla valiokunta hyväksyy nämä periaatteet, joilla holhottavaksi esitetyn henkilön oikeusturva pyritään takaamaan.

Lakiehdotuksen 17 d §:n 2 momentin säännöksen mukaan holhottavaksi julistamista koskeva asia olisi *pantava vireille kanteella* eikä hakemuksella aina silloin, kun esityksen holhottavaksi julistamisesta tekee holhouslautakunta. Asiantuntijoiden lausunnoissa on arveltu tämän säännöksen aiheuttavan kohtuuttoman työruuhkan holhouslautakunnille ja etenkin lautakuntien puheenjohtajille, jotka joutuvat oikeudessa toimimaan kantajina.

Valiokunnan käsityksen mukaan ei ehdotetun 17 d §:n 2 momentin voimaan saattaminen kuitenkaan tule aiheuttamaan niitä käytännön vaikeuksia ja kustannuksia, joihin lausunnoissa on viitattu. Saadut tiedot näet osoittavat, että noin 90 prosenttia holhottavaksi julistamista koskevista asioista on tapauksia, joissa holhottavaksi esitettyt henkilöt eivät vanhuuden heikkouden, mielisairauman tai vajaamielisyyden johdosta kykene lainkaan ymmärtämään asian merkitystä, heitä ei voida kuulla oikeudessa ja he ovat myös pysyvässä laitoshoidossa. Valiokunnan käsityksen mukaan nämä ovat siten juuri sellaisia lakiehdotuksen 17 §:n 2 momentissa tarkoitettuja henkilöitä, joiden edut voidaan riittävästi turvata määrämällä heille uskottu mies. Holhottavaksi julistaminen olisi näissä tapauksissa ilmeisesti tarpeeton, liian pitkälle menevä toimenpide. Uskottu mies voidaan määrätä sukulaisten taikka holhouslautakunnan esityksestä, koska holhouslain 66 §:n säännöstä ei ehdoteta muutettavaksi.

Lakiehdotuksen mukaan *holhoojan* tulee olla 18 vuotta täyttänyt. Tämän osalta valiokunnalle on esitetty, että holhoojaksi määrättävältä henkilöltä edelleenkin vaadittaisiin nykyisen holhouslain mukaisesti 25 vuoden vähimmäisikä, koska nuoret henkilöt eivät yleensä ole riittävästi perehtyneet taloudellisiin asioihin.

Voimassa olevan holhouslain mukaan holhoojalta vaadittavaan ikään nähden on sovellettava kolmea eri sääntöä. Tähän verrattuna lakiehdotuksen mukainen ikärajajärjestelmä on valiokunnan mielestä selväpiirteinen ja yksinkertainen. Holhoojan tulee aina olla 18 vuotta täyttänyt henkilö, minkä lisäksi hänen tulee täyttää lakiehdotuksen 27 §:ssä määritellyt kelpoisuusedellytykset. Säännöksen mukaan holhoojaksi voidaan määrätä tehtävään sopiva henkilö, joka antaa tähän suostumuksensa ja joka kykenee hoitamaan tehtävänsä moitteettomasti ja vajaavaltaisen etua silmällä pitäen. Säännöksen nimenomaisen sanonnan mukaan on asiaa harkittaessa lisäksi otettava huomioon holhoojaksi esitetyn henkilön taito ja kokemus sekä holhoukseen kuuluvien tehtävien laatu ja laajuus. Kun nämä säännöt otetaan huomioon, ei holhoojaksi saa eikä voi määrätä tehtävään kykenemätöntä henkilöä.

Hallituksen esityksen perusteluissa on todettu, että koko *holhoustoimen organisaation ja hallinnon* uudistamista on pidettävä aiheellisenä. Koska tarkoitukseen ei ole ollut osoitettavissa tarvittavia taloudellisia voimavaroja, tämän alueen uudistustyö on jouduttu siirtämään myöhäisemmäksi.

Myös valiokuntakäsittelyn yhteydessä on voimakkaasti tullut esille holhouslautakuntien hallinnon uudistamisen välttämättömyys. Holhouslautakunnan asema poikkeaa huomattavasti muista kunnallisista lautakunnista. Tämä on aiheuttanut ongelmia muun muassa holhoustoimen tarkastuksessa, koska holhouslautakunta on alioikeuden tarkastettavana. Tarkastus on kuitenkin puutteellinen ja edellyttäisi, kun holhoustoimi on osa kunnan hallintoa, myös tavanomaista kunnallista hallinnon ja talouden tarkastusta. Holhouslain säännökset ovat kuitenkin johtaneet siihen, ettei ole selvää, mihin asti tilintarkastajilla on oikeus ja velvollisuus valvoa holhouslautakunnan alaista toimintaa.

Valiokunta pitää näiden epäkohtien korjaamista välttämättömänä ja edellyttää, että, ellei holhoustoimen hallinnon kokonaisuudistukseen

ole valtiontaloudellisia mahdollisuuksia, hallitus viivyttlemättä ryhtyy osauudistukseen, jolla holhouslautakuntaa koskevat säännökset mahdollisimman pitkälle saatetaan vastaamaan muita kunnallisia lautakuntia koskevia säännöksiä. Tällainen osauudistus ei aiheuta valtiolle eikä kunnille olennaisia lisäkustannuksia, mutta parantaa holhoustoimen valvontaa, tehostaa holhoustoimen hallintoa ja tällä tavoin lisää holhottavien oikeusturvaa.

Voimassa olevan holhouslain 39 ja 40 §:ssä luetellaan eräitä oikeustoimia, joihin holhooja tarvitsee holhousviranomaisen — joko holhousoikeuden tai holhouslautakunnan — luvan. Nämä *luvanvaraiset oikeustoimet* on pyritty luettelemaan laissa yksityiskohtaisesti ja tyhjentävästi. Valiokunnassa on tämän asian yhteydessä käynyt ilmi, että luvanvaraisia oikeustoimia koskevat säännökset ovat vanhentuneet eivätkä kata kaikkia käytännössä esiintyviä oikeustoimia. Korostetusti tämä on tullut esiin asunto-osakehuoneiston myynnin osalta, joka vastaa vaikutuksiltaan kiinteistön myyntiä, mutta ei vaadi mitään lupaa.

Valiokunta edellyttääkin, että hallitus ryhtyy välittömästi toimenpiteisiin holhouslain 39 ja 40 §:n säännösten tarkistamiseksi niin, että näissä säännöksissä otetaan huomioon asunto-osakkeiden myynti sekä muutkin nykyajan käytännön elämässä esiintyvät yleisimmät oikeustoimet.

9. Laki holhouksen järjestämisestä eräissä tapauksissa annetun lain 3 ja 7 §:n muuttamisesta

Voimassa olevassa laissa ei ole säädetty virkaholhoojalle velvollisuutta ottaa vastaan uskotun miehen tointa. Myöskään lakiehdotukseen ei sisälly tällaista säännöstä. Tämän vuoksi virkaholhoojan määrääminen uskotun

miehen tehtävään näyttää edellyttävän virkaholhoojan suostumusta. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan lain säännöksiä on käytännössä kuitenkin tulkittu laventavasti siten, että virkaholhoojat ovat varsin laajalti ottaneet vastaan uskotun miehen tehtäviä. Tällainen laaja tulkinta näyttää perustellulta ja lain tarkoituksen mukaiselta erityisesti silloin, kun kysymys on holhottavaksi julistamisen sijasta annettavasta uskotun miehen määräyksestä. Tällöin virkaholhooja käytännössä tuskin kieltäytyy ottamasta vastaan tätä holhouksen korvaavaa uskotun miehen tointa, koska virkaholhoojan kieltäytyessä asianomainen henkilö saatettaisiin julistaa holhottavaksi sillä perusteella, että holhottavaksi esitetyn etuja ei voida riittävästi turvata.

Edellä sanotusta huolimatta valiokunta pitää tarkoituksenmukaisena, että hallitus seuraa uskottu mies -järjestelmän toimivuutta uuden lainsäädännön voimaantulon jälkeen myös tältä osin.

Toivomusaloite

Hallituksen esitykseen sisältyvän ensimmäisen lakiehdotuksen hyväksyminen toteuttaa olennaiselta osalta toivomusaloitteessa n:o 29 (1981 vp.) esitetyn toivomuksen. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa toivomusaloitteen hylkäämistä.

Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta kunnioittaen ehdottaa,

*että hallituksen esitykseen sisältyvät lakiehdotukset n:ot 1—4, 7 ja 9 hyväksyttäisiin muuttamattomina, ja
että lakiehdotukset n:ot 5, 6 ja 8 hyväksyttäisiin näin kuuluvina:*

5.

Laki

lastensuojelulain (p o i s t.) muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 17 päivänä tammikuuta 1936 annetun lastensuojelulain (52/36) 21 § ja muutetaan 12 §:n 2 momentti sekä lisätään 12 §:ään uusi 3 ja 4 momentti seuraavasti:

12 §

Kun lapsi tai nuori henkilö on otettu sosiaalilautakunnan huostaan, sosiaalilautakunnalla on huostaanoton tarkoituksen toteuttamiseksi oikeus päättää lapsen tai nuoren henkilön hoidosta, kasvatuksesta, valvonnasta ja muusta huolenpidosta sekä olinpaikasta. Sosiaalilautakunnan tulee kuitenkin pyrkiä yhteistoimintaan lapsen tai nuoren henkilön vanhempien ja muiden huoltajien kanssa.

Sosiaalilautakunta päättää huostaanotetun lapsen tai nuoren henkilön ja tämän vanhempien ja muiden huoltajien välisestä yhteydenpidosta. Sosiaalilautakunta voi tällöin myös

päättää, että lapsen tai nuoren henkilön olinpaikkaa huostassapidon aikana ei ilmaista vanhemmille tai huoltajille, jos tätä on huostassapidon tarkoituksen kannalta pidettävä välttämättömänä.

Huostassapidon aikana tuomioistuin voi päättää siitä, kenelle lapsen huolto ja holhous on uskottava siten kuin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetussa laissa (/) ja holhouslaissa on säädetty.

Voimaantulosäännös

(Kuten hallituksen esityksessä.)

6.

Laki

lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskevan tuomion täytäntöönpanosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskevan tuomion täytäntöönpanosta 4 päivänä heinäkuuta 1975 annetun lain (523/75) nimike, 1 §, 3 §:n 1 momentti, 4 ja 6—9 § ja 11 §:n 1 ja 2 momentti sekä

lisätään lakiin uusi 4 a ja 15 a § seuraavasti:

Laki

lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun päätöksen täytäntöönpanosta

1, 3—4 a, 6—9, 11 ja 15 a §
(Kuten hallituksen esityksessä.)

Voimaantulosäännös
(Kuten hallituksen esityksessä.)

8.

Laki

holhouslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 19 päivänä elokuuta 1898 annetun holhouslain 23 a ja 57 §, sellaisina kuin ne ovat, 23 a § 5 päivänä syyskuuta 1975 annetussa laissa (711/75) ja 57 § 17 päivänä tammikuuta 1936 annetussa laissa (53/36),

muutetaan 2 luvun otsikko, 16—22 §, 3 luvun otsikko, 23—31 §, 4 luvun otsikko, 33—37 §, 42, 43 ja 46 §, 8 luvun otsikko, 73, 75 ja 79 §,

sellaisina kuin niistä ovat 16 ja 18 § 3 päivänä kesäkuuta 1976 annetussa laissa (457/76), 17 § muutettuna viimeksi mainitulla lailla ja 30 päivänä toukokuuta 1969 annetulla lailla (343/69), 23 § muutettuna 23 päivänä syyskuuta 1948 annetulla lailla (686/48) ja mainitulla 5 päivänä syyskuuta 1975 annetulla lailla, 24, 26 ja 37 § 13 päivänä kesäkuuta 1929 annetussa laissa (241/29), 28 § 10 päivänä tammikuuta 1969 annetussa laissa (8/69), 34 § mainitussa 17 päivänä tammikuuta 1936 annetussa laissa ja 46 § 30 päivänä toukokuuta 1980 annetussa laissa (398/80), sekä

lisätään lakiin uusi 17 a—17 d ja 75 a § seuraavasti:

2 luku

Vajaavaltaisuus

16—22 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

3 luku

Holhoojat

23—31 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

4 luku

Holhoustoimen hoitamisesta

33—37, 42, 43 ja 46 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

8 luku

Erinäisiä säännöksiä

73, 75, 75 a ja 79 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

Voimaantulosäännös

(Kuten hallituksen esityksessä.)

Samalla valiokunta ehdottaa,

että toivomusaloite n:o 29 (1981 vp.) hylättäisiin.

Helsingissä 28 päivänä tammikuuta 1983

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Melin, varapuheenjohtaja Elo, jäsenet Eenilä, Hirvelä, Jaakonsaari (osittain), Kuoppa, Mäkinen

(osittain), Nieminen, Pesälä (osittain), Petäjäniemi, Pukkio, Rautiainen, Rytkönen, Skinari ja Torikka (osittain) sekä varajäsen Martikainen.